

Asia: E 31/2024 vp Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028–), ke 22.5.klo 8.00 (E 31/2024 vp)

Eduskunta

Eduskunnan suuren valiokunnan työjaosto

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Jyrki Niemi

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

EU:n monivuotisen rahoituskehysasetuksen mukaan komission tulee antaa ehdotus EU:n tulevaksi monivuotiseksi rahoituskehykseksi (2028-) viimeistään heinäkuun 2025 alkuun mennessä. Rahoituskehyksellä ja EU:n rahoitusjärjestelmällä on huomattava valtiontaloudellinen merkitys, koska sen kokonaistaso vaikuttaa keskeisesti Suomen nettomaksuasemaan. Valtioneuvoston selvityksen tavoitteena on muodostaa ensimmäisiä ennakkovaikuttamiskantoja ja alustavia näkemyksiä koskien EU:n tulevaa monivuotista rahoituskehystä, jotta Suomi voisi ennakkovaikuttaa oikea-aikaisesti tulevaan komission esitykseen. Valmistelun lähtökohtana on, että komissio esittää tulevan kehyskauden kestoksi tavanomaista seitsemää vuotta (2028–2034). Luonnonvarakeskus keskittyy tässä lausunnossaan EU:n monivuotisesta rahoituskehyksestä oman toimialansa asioihin.

2 Lausunto

Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomen EU-budjetin saannot kaudella 2021–2027 ovat yhteensä arviolta noin 13 miljardia euroa. Näistä yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseudun kehittämisen arvioidut saannot muodostavat lähes 48 % (noin 6,2 miljardia euroa). Horisontti Eurooppa -tutkimusohjelman arvioidut saannot ovat puolestaan noin 2 miljardia euroa eli noin 15 % Suomen saannoista.

Koska Suomen EU:lta saamista jäsenmaksun vastineista maatalous muodostaa lähes puolet, menestymisellä maatalouden ja maaseudun kehittämisrahoituksessa on siten erityisen suora yhteys Suomen nettomaksuasemaan. Myös tuen merkitys maatalouden tulonmuodostuksessa on Suomessa selvästi suurempi kuin EU-maissa keskimäärin, sillä tuotantokustannuksemme ovat luonnonolosuhteiden vuoksi markkinahintoja korkeammat. Maataloustuen avulla on pystytty EU-aikana turvaamaan suomalaisen maatalouden kilpailuedellytykset maan eri osissa ja tuotantosuunnissa.

Vuonna 2023 vuosittaisten viljelijätukien kokonaismäärä oli Suomessa runsaat 1,7 miljardia euroa, mikä vastasi noin neljännestä maatalouden kokonaistuotosta. Tukien perustan muodostavat EU:n kokonaan tai osittain rahoittamat tuet. Niiden osuus on ollut viime vuosina noin 80 % maataloutemme saamasta kokonaistuesta. EU-tukimuotoja ovat unionin kokonaan rahoittamat ykköspilarin CAP-tulotuet (520 milj. euroa vuonna 2023) sekä unionin osaksi rahoittamat kakkospilarin tuet, joista rahallisesti merkittävimmät ovat luonnonhaittakorvaus (500 milj. euroa) ja maatalouden ympäristökorvaus (240 milj. euroa). Lisäksi kakkospilarista maksettiin luomukorvausta ja eläinten

hyvinvointikorvausta (117 milj. euroa).

EU:n tulevista rahoituskehyksistä käytävä keskustelu nivoutuu kiinteästi yhteen EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) suunnasta ja sisällöstä käytäviin neuvotteluihin. Rahoituskehys koskevassa keskustelussa on ennen kaikkea kyse CAP-rahoituksen kokonaismäärästä. CAP-rahoituksen yleisen suuruuden lisäksi toinen keskustelunaihe on maatalouspolitiikan eri pilareiden välinen painotus. Nykyisin suurin osa (75 %) EU-rahoituksesta kohdennetaan I pilariin, eli lähinnä suoriin tukiin. Selkeästi pienempi osa (25 %) Luonnonvarat ja ympäristö –otsakkeen tuista käytetään II pilariin eli maaseudun kehittämistoimenpiteisiin.

Suomessa II pilarin tukien osuus on moniin muihin EU-maihin verrattuna selvästi suurempi. Kaudella 2021–2027 I pilarin osuus Suomeen kohdennetuista maataloustuista on lähes 60 prosenttia ja II pilarin maaseudun kehittämistuista puolestaan runsaat 40 %. Kaudella 2021–2027 Suomen osuus EU:n maksamista I pilarin tuista on 1,2 % ja II pilarin tuista puolestaan 2,9 %. Koska Suomen maksuosuus EU:n kokonaismenoista on noin 1,6 %, Suomi hyötyy nimenomaan maaseudun kehittämistuista.

Kauden 2028–2034 osalta EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan (CAP) kohdistuu monenlaisia muutospaineita. EU:n vihreän kehityksen ohjelmassa ja Pellolta pöytään- strategiassa korostetaan erityisesti päästöjen vähentämistä, luonnon monimuotoisuuden suojelua ja nykyistä kestävämpää ruoantuotantoa. Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman Ukrainan sodan ja epävarman geopoliittisen tilanteen seurauksena on toisaalta korostunut EU:n maataloussektorin pidemmän aikavälin kestävyys ja ruokaturvan vahvistaminen. Ukrainan sekä Länsi-Balkanin maiden mahdollinen EU-jäsenyys pakottaa toimijoita puolestaan uudelleen arvioimaan koko CAP-tukijärjestelmän perusrakennetta ja sen rahoitusta uudesta näkökulmasta.

Horisontti Eurooppa -tutkimusohjelma on yrityksille, tutkimuslaitoksille ja korkeakouluille – ja ennen kaikkea niiden yhteisille tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeille – tarkoitettu avustusperusteinen rahoitustuki. Suomi on pärjännyt Horisontti -rahoituksessa erittäin hyvin. Edellisellä seitsenvuotiskaudella 2014–2020 Horisontti -ohjelma rahoitti suomalaisia yhteensä 1,5 miljardilla eurolla. Suomi onnistui kotiuttamaan rahaa takaisin noin puolitoistakertaisesti EU:lle maksettuun rahamäärään nähden. Suomalaisilla toimijoilla on hyvät mahdollisuudet parantaa saantoa entisestään. Kaudella 2021–2027 Horisontti -ohjelman arvioidut saannot ovat noin 2 miljardia euroa. EU-hankkeiden valmisteluun ja kansallisiin vastinrahoituksiin on tarve varata määrärahat valtion talousarviossa, jotta päätöksiä osallistumisesta EU-aloitteisiin pystyttäisiin tekemään tarvittaessa nopeallakin aikavälillä. Tuki hankkeiden hyvään valmisteluun Suomelle tärkeillä tutkimusalueilla kasvattaa läpimenoprosentteja ja lisää hankkeiden vaikuttavuutta.

3 Lausunnon tiivistelmä

Koska Suomen EU:lta saamista jäsenmaksun vastineista maatalous muodostaa lähes puolet, menestymisellä maatalouden ja maaseudun kehittämisrahoituksessa on erityisen suora yhteys Suomen nettomaksuasemaan. EU:n tulevista rahoituskehyksistä käytävä keskustelu nivoutuu puolestaan kiinteästi yhteen EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP)

tulevasta suunnasta ja sisällöstä käytäviin neuvotteluihin. Kyse on sekä CAP-rahoituksen kokonaismäärästä että CAPin eri pilareiden välisestä painotuksesta. Kaudella 2021–2027 Suomen osuus EU:n maksamista I pilarin suorista tuista on 1,2 % ja II pilarin maaseudun kehittämistuista puolestaan 2,9 %. Koska Suomen maksuosuus EU:n kokonaismenoista on noin 1,6 %, Suomi hyötyy nimenomaan maaseudun kehittämistuista. Kaudella 2028–2034 CAP-järjestelmään kohdistuu monenlaisia muutospaineita, jotka saattavat muuttaa CAP-tukijärjestelmän perusrakennetta ja sen rahoitusta. Suomalaisille yrityksille, tutkimuslaitoksille ja korkeakouluille Horisontti Eurooppa -tutkimusohjelma on puolestaan hyvin tärkeä tutkimusrahoituksen lähde, ja suomalaisilla toimijoilla on hyvät mahdollisuudet parantaa saantoa entisestään. EU-hankkeiden valmisteluun ja kansallisiin vastinrahoituksiin onkin tarve varata määrärahat valtion talousarviossa, jotta läpimenoprosentteja voidaan kasvattaa.

Jani Lehto

Johtaja, biotalous ja ympäristö

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 21.05.2024 klo 10:11:36.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Jyrki Niemi

Jyrki Niemi

Liitteet:

Tiedoksi: